

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Voorlichting, verhulling en propaganda: Opinie

Noort, W. van

Citation

Noort, W. van. (2000). Voorlichting, verhulling en propaganda: Opinie. *Bestuurskundige Berichten*, 15(2), 45.

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded
from:

denken aan de lotgevallen van de 'arme' Lodewijk XVI. Kunnen politici zich blijven permitteren te geloven in de goede afloop zonder zich daarvoor in te zetten? In het licht van de door ICT gevoedde deterritorialisering en horizontalisering van de samenleving en het met beide samenhangende afnemende sturingsvermogen van de Haagse politiek, lijkt een (voor de politici) goede afloop immers niet altijd even plausibel.

Europese integratie

Voeg aan het voorgaande het voortschrijdende proces van Europese integratie toe en het wordt nog evidenter dat de nationale institutionele politiek aan macht verliest. De Europese lidstaten (met de nationale politiek voorop) bepalen wel voor een groot deel de inhoud en voortgang van de Europese integratie, maar feit is dat veel ministeries in toenemende mate zich richten op Brussel.⁸ Dit is een ontwikkeling waar de institutionele politiek toch wel enigszins oog voor lijkt te hebben. Meer althans dan voor deterritorialisering en horizontalisering. Op diverse niveaus wordt er namelijk gediscussieerd over de toekomst van de natiestaat in het Europese verband, maar is een droge discussie wel voldoende als de integratie voortschrijdt? Een interne markt, de EMU, wat volgt? Een politieke unie? Velen zien dat als onmogelijk, gezien de diversiteit binnen Europa en de weerstand die te verwachten valt van de nationale politiek. Maar wat staat ons te wachten als straks de meeste nationale bevoegdheden zijn overgedragen aan Brussel zonder dat het zogenaamde Europese 'democratisch gat' gedicht is? De dan inmiddels van binnen weggerotte en uitgeholde nationale politiek zal in ieder geval geen redding meer kunnen bieden.

Politieke betrokkenheid

Elke keer dat er verkiezingen wor-

den gehouden, dan klagen de politici weer steen en been. De politieke participatie zou zo schrikbarend laag zijn. Maar is dat ook zo? Of is alleen de participatie aan de institutionele politiek aan het afnemen? Voor dit laatste hoort men tegenwoordig steeds meer argumenten. De politieke participatie en interesse van de Nederlander zijn helemaal niet afgenomen, maar hebben alleen een andere vorm en inkleuring gekregen. Men verkiest nieuwe vormen van politiek bedrijven boven de institutionele politiek, aldus het kiezersmandaat van de politici verzwakkend.

'Ancien regime' ?

Alle voorgaande ontwikkelingen en tendensen in beschouwing genomen, wat voor beeld krijgen we dan voor ogen? Wat mijn ogen zien, dat zijn Haagse politici die niet goed de pas kunnen houden. Haagse politici ook, die zo ervan overtuigd zijn dat de huidige institutionele politiek altijd zal overleven, dat ze hun tanende macht niet opmerken. Daarmee loopt de institutionele politiek de kans om een 'ancien regime' te worden. Dit brengt ons weer terug bij Lodewijk XVI. Hij zag de schaduw van de guillotine niet op tijd om nog in te kunnen grijpen. De Nederlandse politici merken de vooruitgeworpen schaduw van een dergelijk einde eveneens niet op. En dat terwijl het nu nog niet te laat is

om in te grijpen. De processen die ik heb geschetst zijn weliswaar langzamer van aard dan hetgeen Lodewijk XVI in 1789 op zich af zag komen, maar ze schrijven immer voort. Het lot van de institutionele politiek zal ditmaal niet door een snelle revolutie bezegeld worden. Geen snel einde onder de guillotine zal de politici ten beurt vallen. De Nederlandse institutionele politiek rot gewoon langzaam weg in de kerkers van het Binnenhof, zonder dat iemand aandacht besteedt aan de sterke geur van verrotting.

De redactie daagt u uit te reageren op dit stuk. In het volgende nummer zal de auteur de discussie aangaan en uw reacties onder de loep nemen, aan de hand waarvan tevens getracht zal worden een karakterisering te geven van een mogelijk 'nouveau regime'. Misschien wordt uw reactie wel in zijn geheel in het volgende nummer geplaatst. Geef dus snel uw mening en stuur deze op naar Bestuurskundige Berichten, p/a B.I.L., postbus 9555, 2300 RB Leiden. Mailen kan ook: bil@fsw.LeidenUniv.nl.

¹ Grimberg, C., Svanström, R., *Wereld-geschiedenis* (J. Aries e.a.), deel 13, Amsterdam, Amsterdam Boek, 1968 (org. titel: *Världshistoria*), p.19.
² Afgezien van het feit dat vóór 1789 de guillotine nog niet in gebruik was genomen.
³ Giddens, A., *The consequences of modernity*, Stanford, Stanford University Press, 1990.
⁴ Dijk, J.A.G.M. van, *Nieuwe media en politiek*, Houten/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1997.
⁵ Bilt, B. van der, "ICT: hoe en wat?", *Bestuurskundige Berichten*, 2000, jaargang 15, nummer 1, p.3-4.
⁶ Geluk, P., "ICT en de toekomst van de grondrechten: wat valt er nog te regelen?", *Bestuurskundige Berichten*, 2000, jaargang 15, nummer 1, p.9-11.
⁷ *Staat zonder land*, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag, Sdu Uitgevers, 1998.
⁸ Berg, J.Th.J. van den, c.s., *Inleiding Staatskunde*, Deventer, Kluwer, 1995.

Opinie

Voorlichting, verhulling en propaganda

Wim van Noort

Voorlichting betekent eigenlijk 'informatie'. De overheid stelt de burger op de hoogte van voor hem of haar belangrijke regelingen. In de praktijk heeft 'voorlichting' vaak een heel ander doel. Zo zouden sommige voorlichtingsdiensten beter 'verhullingsdiensten' kunnen heten. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Rijks Voorlichtings Dienst (RVD), die uitmunt door nietszeggende informatie over het Koninklijk Huis te verstrekken. Niet dankzij maar ondanks de RVD weten we nog wat over het Koninklijk Huis. Pas als media berichten over de lotgevallen van koningin Beatrix en de haren, voelt de RVD zich genoopt een of ander - veelal vaag - communiqué uit brengen. De RVD stelt zich officieel zo terughoudend op vanwege respect voor de privacy van de leden van het Koninklijk Huis. Ik vind dit een onzinnig argument. Hare Majesteit is niet alleen tijdens kantooruren maar dag en nacht vorstin. De vele schandalen en schandaaltjes waarin prins Bernard zich verwickeld heeft, hebben repercussies gehad voor de positie van het Koninklijk Huis en zijn daarom van publiek belang. De vader van de wellicht toekomstige gemalin van onze kroonprins, Maxima, is minister geweest van een bloeddorstig regime en zal bij een eventueel huwelijk ook op het bordes verschijnen en de toeschouwers minzaam toeschuiven. Daarom is het van belang de rol van dit heerschap te onderzoeken.

Het lijkt er echter op dat de leden van het Koninklijk Huis, met de minister-president en het

hoofd van de RVD als trouwe lakeien, wel de lusten maar niet de lasten willen dragen. Als het gebrek aan privacy zo erg is, kan de kroonprins altijd nog afzien van de troon. Voor het geld hoeft hij het niet te laten, want de Oranjes hebben de afgelopen tweehonderd jaar een enorm fortuin vergaard.

Een tweede doel van voorlichting is propaganda, men geeft dan geen neutrale informatie maar probeert het beleid zo goed mogelijk te 'verkopen'. De vooraanstaande Duitse nationaal-socialist Goebbels was een uitstekende propagandist. In westerse democratieën gaat men lang niet zo ver als in het Derde Rijk, maar ook hier is voorlichting vaak tevens propaganda. Men denke aan de NAVO-voorlichting tijdens de Kosovo-oorlog, toen diverse 'voorlichters' verhalen verspreidden over

tienduizenden omgebrachte Albanenzen die achteraf onjuist bleken te zijn maar bedoeld waren om acceptatie van het NAVO-ingrijpen te vergroten. In Nederland hebben we bijvoorbeeld Dig Itha, die 'voorlichter' was van Schiphol en zich als een gedreven PR-functionaris ontpopte, hetgeen hem er niet van weerhield tegelijkertijd journalistieke activiteiten te ontplooien. De scheiding tussen journalistiek en voorlichting is vaak niet scherp. Journalisten treden als media- en communicatieadviseur op. Kees Gravendaal was als journalist uiterst kritisch over politici. Zodra hij voorlichter was van het ministerie van Landbouw was, bekte hij journalisten op een weergalozes manier af.

Een derde doel is: verandering van attitude en gedrag. De overheid roept de burger door middel van spotjes op het milieu te sparen, respect te hebben voor 'medelanders' en een stem uit te brengen voor verkiezingen. Het haalt allemaal niets uit. Misschien komt dat ook wel door de dubbelzinnige opstelling van de overheid. Het is vreemd de burger aan te spreken op de effecten van zijn gedrag op het milieu en tegelijkertijd Schiphol en het vliegverkeer geen strobreed in de weg te leggen. Men zegt regen burgers: 'De maatschappij, dat ben jij', maar wanneer buschauffeurs de daad bij het woord voegen door op te treden tegen vernielzuchtige jongeren, vervolgt justitie niet de jongeren maar de chauffeurs.

Voorlichting is tegenwoordig: glossy magazines en ronkend taalgebruik, kortom: Hoedt u voor de voorlichting!